

ЗАМОНАВИЙ ТИЛШУНОСЛИКДА ЛИНГВОПОЭТИКА ИСТИҚБОЛЛАРИ

Гафурова Васи́ла Муродилла́йевна

*Навоий давлат Университети Факултетлараро
чет тиллар кафедраси ўқитувчиси*

Аннотация. *Тил ва санъат - инсон тафаккурининг икки муҳим устуни. Тил бизга фикрлаш, мулоқот қилиш, ҳис-туйғуларни ифода этиш имконини беради. Санъат эса бу тилнинг ёрдамида гўзаллик, маъно, таъсир кучини яратади. Лингвопоэтика эса бу икки соҳанинг ҳармонлашувини ўрганадиган тилшуносликнинг муҳим тармоғидир. У тилдаги бадиийлик, образлилик, экспрессивликни таҳлил қилиб, шеърят, наср, драма, кино, мусиқа каби санъат турларида тилнинг қандай қўлланилишини ўрганади.*

Замонавий дунёда технологиялар тез ривожланаётганлиги лингвопоэтикага ҳам янги имкониятлар очади. Сунъий интеллект, катта маълумотлар базаси ва таҳлил қилиш тизимларининг ривожланиши туфайли лингвопоэтика тадқиқотларида янги усуллар ва имкониятлар пайдо бўлмоқда.

Калит сўзлар: *мусиқа ва тил, жаҳон тилларини таҳлил қилиш, тилнинг образлилик хусусияти, санъат асарлари.*

Кириш. Замонавий Лингвопоэтикада Янги Технологияларнинг Роли

1. Катта Маълумотлар Базаси: Катта маълумотлар базаларидан фойдаланиш туфайли лингвопоэтик тадқиқотларнинг кўлами ва аниқлиги яхшиланмоқда. Миллионлаб текстларни таҳлил қилиш имкони лингвопоэтикадаги тенденцияларни, ўхшашликларни ва фарқларни аниқлашга имкон беради. Масалан, интернетдан олти миллионга яқин kitoblarni tahlil qilgan "Google Books Ngram Viewer" каби тизимлар орқали тилдаги ўзгаришларни, маълум бир даврда қўлланилган сўзларнинг частотасини кузатиш мумкин.

2. Тилнинг Компьютерли Модели: Тилнинг компьютерли модели (таҳлил тизимлари) лингвопоэтик таҳлилнинг аввалги усуллариغا қараганда янада тез ва самарали бўлишга имкон беради. Бу тизимлар текстларни ўқиб, сўзлар, иборалар, грамматик конструкцияларни таҳлил қилиб, оҳанг, ритм, образлилик каби лингвопоэтик хусусиятларни аниқлай олади. Масалан, Google Translate, DeepL Translate, Microsoft Translator каби тизимлар тўғри таржима қилиш учун текстлардаги бадиий воситаларни таҳлил қилади.

Замонавий дунёда лингвопоэтика ўз тадқиқот соҳасини кенгайтириб, янги турдаги объектлар ва муаммоларни ўрганишга киришмоқда.

1. Мусиқа ва Тил: Мусиқа ва тил ўртасидаги ўзаро боғлиқлик лингвопоэтиканинг муҳим тадқиқот объектларидан бири бўлиб қолмоқда.

Муסיқанинг ритми, товушлари, оҳанги одамларнинг ҳиссиётларига қандай таъсир қилишини ва бунинг тилдаги ифодасини ўрганиш замонавий лингвопоэтиканинг муҳим вазифасига айланмоқда.

2. Кино ва Тил: Кино сандаги диалоглар, образлилик, товушлар, муסיқа тилининг экспрессивлик имкониятларини кенг қўламда ишлатишга имкон беради. Кинодаги диалогларнинг лингвистик хусусиятларини, кадрларнинг тасвирий тилини, товушлар ва муסיқанинг тилдаги вазифасини ўрганиш замонавий лингвопоэтиканинг муҳим йўналишларидан биридир.

3. Интернет ва Тил: Интернет тилнинг ривожланишига катта таъсир кўрсатмоқда. Онлайн мулоқотда қўлланиладиган янги тил ва ифода воситаларини, Интернет-маданиятида тилнинг ўзгаришларини, жаҳон тилларининг бир-бирига таъсирларини ўрганиш замонавий лингвопоэтиканинг муҳим вазифасига айланмоқда.

4. Жаҳонлашув ва Тил: Жаҳонлашув жараёни тилларнинг бир-бирига таъсирларини кучайтирмоқда. Замонавий тиллардаги ўзаро таъсирлашув, янги сўзлар, иборалар, грамматик конструкцияларнинг пайдо бўлиши, тилдаги бадиийлик ва экспрессивлик хусусиятларининг ўзгаришларини ўрганиш замонавий лингвопоэтиканинг муҳим вазифасига айланмоқда.

Замонавий Лингвопоэтиканинг Истиқболлари

1. Жаҳон Тилларини Таҳлил қилиш: Замонавий лингвопоэтика турли тиллардаги бадиийлик, образлилик, экспрессивлик хусусиятларини таҳлил қилиш, турли маданиятларда тилнинг қандай қўлланилишини ўрганиш орқали жаҳон тиллари ҳақида томонлама тушунча ҳосил қилишга имкон беради.

2. Санъат Турларининг Ўзаро Боғлиқлиги: Замонавий лингвопоэтика турли санъат турларида (кино, муסיқа, расм чизиш, адекват таржима ва ҳоказо) тилнинг қандай қўлланилишини, санъат турлари ўртасидаги ўзаро боғлиқликни ўрганиш орқали санъатни янги тарзда тушунишга имкон беради.

3. Янги Санъат Асарлари Яратиш: Сунъий интеллект ёрдамида текстлар, муסיқалар ва расмлар яратиш имкони пайдо бўлмоқда. Замонавий лингвопоэтика бу жараёнларни ўрганиш, сунъий интеллект ёрдамида яратилган санъат асарларининг лингвистик ва бадиий хусусиятларини таҳлил қилиш орқали санъат ривожланишига янги йўналишларни очади.

Хулоса. Замонавий тилшуносликда лингвопоэтика муҳим ўрин тутди. Янги технологиялар ёрдамида лингвопоэтик тадқиқотлар кенг қўламга эга бўлиб, санъат асарларини янада чуқурроқ таҳлил қилиш, тилнинг бадиийлик ва экспрессивлик хусусиятларини ўрганиш, санъат ривожланишига янги йўналишларни очиш имконини беради.

АДАБИЁТЛАР:

1. Yo'ldashev M.Badiy matnning lingvopoetik tadqiqi.Filol.fan.dokt...dis.-Toshkent, 2009.3
2. Turniyazova Sh.Hozirgi o'zbek tilida matn shakllanishining derivatsion xususiyatlari.Filol.fan.nomz...dis.-Toshkent, 2010
3. Латибжонов, А. Э. (2023). ПРЕИМУЩЕСТВА ПРИМЕНЕНИЯ ГЕМИЭПИФИЗИОДЕЗА ПРИ ОСЕВЫХ ДЕФОРМАЦИЯХ НИЖНИХ КОНЕЧНОСТЕЙ. Экономика и социум, (11 (114)-2), 727-731.

